

EKONOMİK KRİZ ORTAMINDA MALİYE POLİTİKASI UYGULAMALARI:

OECD YAKLAŞIMI

Ekonomik krizler modern dünya ekonomilerinin adeta olmazsa olmazıdır. Ekonomik büyüme dönemi bir noktada sona eriyor ve ülke ekonomisi büyümeyi bırakıp küçülmeye geçiyor. Her küçülme dönemi ekonomik yapı ve aktörler üzerinde de önemli etkiler bırakıyor. Süreci yıkılmadan ayakta kalarak atlatan aktörler, büyüme döneminde, bir önceki dönemin kayıplarını telafi edip büyümeye devam ediyorlar. Bu durum, iktisat literatüründe Türkçede "iş döngüsü" veya "iktisadi döngü", İngilizcede ise economic cycle" olarak tanımlanıyor.

İşte bu döngünün negatif yönlü hareketinin başladığı dönem ekonomik krizin de başlangıcı oluyor. Kriz ortamında, bir ekonomideki yükseliş hareketleri, yerini aniden iniş hareketlerine bırakır, üretim ve gelir düşer, döviz kurlarının ve fiyatların oynaklığı artar. Bunlara işsizlik ve iflaslar eşlik eder, borsalar çöker.

Ancak, her krizin içinde fırsatları da barındırdığını unutmamak gerekiyor. Özellikle yatırım maliyetlerindeki gerileme, krize güçlü özsermaye ile giren ve kriz sonrası dönemi hedefleyenler için cazip yatırım imkânları sunar.

Kriz yönetimi normal zamanlardakinden farklı şeyler yapmayı ve yapabilmeyi gerektirir. Bu anlamda, maliye politikalarının önemi ekonomik kriz ortamında daha da artar. 2008 yılı Eylül ayında Amerika'da başlayan ve tüm dünyaya yayılan ekonomik kriz, maliye politikalarının krizden çıkış için aktif olarak kullanıldığı bir dönemi de beraberinde getirdi. Tüm dünyayı etkileyen bu krize karşı alınması gereken mali tedbirler konusunda OECD ve IMF gibi uluslararası kuruluşlar da detaylı çalışmalar yaptılar. Bu yazımızda krizden çıkışa yönelik maliye politikalarında OECD yaklaşımı üzerinde duracağız, bir sonraki yazımızda ise IMF yaklaşımını özetlemeye çalışacağız.

OECD: Gelir Vergilerini Düşüren, Tüketim ve Emlak Vergilerini Artıran Mali Politika Ekonomik Büyüme Destekler.

OECD, global ekonomik krizin salt para politikaları ile çözülmesinin mümkün olmadığını, etkin maliye politikaları ile de desteklenmesi gerektiğini belirtiyor. Alternatif maliye politikaları arasında ise vergi indirimleri özel bir önem arz ediyor. Vergi indirimleri konusunda genellikle söz konusu indirimlerin parasal büyüklüğüne odaklanıldığına dikkat çeken OECD, hedeflenen sonuçların maksimum düzeyde alınabilmesini sağlamak ve vergi indirimlerinin uzun vadede ekonomik büyümeye zarar vermesini engellemek için parasal büyüklüğün yanında, indirim yapılacak vergilerin ve indirim ölçüsünün de iyi dizayn edilmesi gerektiğini belirtiyor.

İşte tam da bu noktada ciddi bir ikileme karşılaşıyor. Kriz ortamında alınan tedbirlerin amacı öncelikle kısa vadede toplam talebi artırmak. Ancak, uzun vadede ekonomik büyüme için toplam arzı artıracak politikalara ihtiyaç duyuluyor. OECD, bu ikilemi aşmak için kısa vadede toplam talebi ve uzun vadede toplam arzı artıracak vergi politikalarının uygulanması gerektiğini belirtiyor.

Buna göre, uzun vadede ekonomik büyümeyi destekleyen vergi yapısının iki önemli boyutu var. Birincisi, farklı vergi türleri arasındaki denge. İkincisi ise gelir vergisi, KDV gibi kişisel vergilerin dizaynı.

OECD tarafından yapılan araştırmalar, farklı vergi türleri arasındaki denge açısından, vergi yapısında kurumlar ve gelir vergisinden (sosyal güvenlik primleri dahil) tüketim ve emlak

vergilerine doğru uygulanacak bir kaymanın ekonomik büyümeyi destekleyeceğini gösteriyor. Bu durum, tüketim vergilerinin aksine, gelir vergilerinin yatırım ve tasarrufları caydırıcı etkiye sahip olması ile açıklanıyor. Ayrıca, artan oranlı gelir vergisi tarifeleri işgücü arzını ve kalitesini de olumsuz olarak etkiliyor. Gayrimenkul üzerinden alınan vergilerin artırılması ile gelir vergisindeki indirimlerin dengelenebileceği ve bu vergilerin, konut piyasasındaki verimliliği ve işgücü piyasasındaki hareketliliği azaltan gayrimenkul alım satım vergilerinden daha iyi olduğu belirtiliyor.

Gelir vergisi, KDV gibi kişisel vergilerin dizaynı çerçevesinde ise aşağıda belirtilen vergisel değişikliklerin uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyeceği ifade ediliyor.

- Katma Değer Vergisinin tek bir standart oran üzerinden alınması ve istisnaların, ekonomideki sapmaları engellemek, idari maliyetleri düşürmek ve mükellef uyumunu artırmak amacıyla mümkün olduğunca minimum düzeyde tutulması;
- Düşük maaşlı çalışanların gelir vergisi ve sosyal güvenlik primlerinin indirilmesi;
- Özellikle asgari ücretin yüksek olduğu ülkelerde olmak üzere, düşük maaşlı çalışanların sosyal güvenlik primlerinde işveren payının da indirilmesi;
- Gelir vergisi tarifesindeki en yüksek oranın, girişimciliği ve işgücü eğitime yönelik yatırımları desteklemek amacıyla indirilmesi.

Öte yandan, OECD, vergi yapısına ve dizaynına ilişkin yapılacak değişiklikler sırasında, ülkenin genel mali durumu, ekonominin yapısı gibi uygulanacak politikaların etkinliğini ve verimliliğini belirleyen pek çok faktörün göz önünde bulundurulması gerektiğinin altını çiziyor. Ayrıca, her türden vergi politikasının ülkedeki gelir dağılımı üzerindeki etkisinin de iyi değerlendirilmesi gerektiğini vurguluyor. Özellikle kriz dönemlerinde, düşük gelirli kesimlerin krizden büyük ölçüde etkilendiğini belirten OECD, zaten düşük geliri nedeniyle çok fazla vergi ödemeyen bu kesimlerin vergi indirimleri yanında doğrudan gelir destekleriyle de desteklenmesinin önemine dikkat çekiyor.